

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Το ελληνικό θέατρο των Νεωτέρων Χρόνων Β΄

Ενότητα 4: Το νεοελληνικό θέατρο στον 19ο αιώνα.

Δημήτριος Γουζέλης

Άννα Ταμπάκη

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

1. ΒΙΟΕΡΓΟΓΑΦΙΑ
2. Ο ΧΑΣΗΣ

Δημήτριος Γουζέλης

Δημήτριος Γουζέλης (1 από 2)

- Ο Κ.Θ.Δημαράς ξεχωρίζει, στο 15^ο κεφάλαιο της *Ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας* του που είναι αφιερωμένο στον Δ. Σολωμό, δυο ζακύνθιους λογίους: τον **Αντώνιο Μαρτελάο** (1754-1818) και τον **Δημήτριο Γουζέλη** (1774-1843):
- «μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα γιατί εισάγουν μέσα στο ιταλότροπο κλίμα της Επτάνησου στοιχεία της γαλλικής παιδείας» (σύγγραμμα, σ. 230).
- Ο Αντώνιος Μαρτελάος, από τους κυριότερους εκπροσώπους των «προσολωμικών» ποιητών, είναι θείος του Γουζέλη.
- Επηρεάζει και τον ίδιο τον Σολωμό στη σύνθεση του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» [τον μετέπειτα Εθνικό μας Ύμνο]:

Δημήτριος Γουζέλης (2 από 2)

*Ὅθεν εἰσθε των Ελλήνων
παλαιά ανδρειωμένα
κόκκαλα εσκορπισμένα
λάβετε τώρα πνοήν.*

(«Ὕμνος εις την περίφημον Γαλλίαν, αρχιστράτηγον
Βοναπάρτην και τον στρατηγόν Γεντίλλην»)

Ο Δημήτριος Γουζέλης, γόνος αστικής οικογενείας, μορφώθηκε κοντά στον Μαρτελάο, αυτός τον εμύησε «στα θέλγητρα των ξένων γλωσσών και της κλασικής μόρφωσης» [Μ. Βάσας, *Ιόνιος Ανθολογία*, Γ' (1929), σ. 15].

Αργότερα φοιτά στη σχολή των Φραγκισκανών (από τους δασκάλους του μνημονεύεται ο Nic. Reinaud, από τα φιλελεύθερα πνεύματα της εποχής του).

Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης* (1 από 5)

- Στο σχολείο ήταν αληθινό πειραχτήρι, φτιάχνοντας έξυπνα και έμμετρα επιγράμματα πείραζε τους δασκάλους και συμμαθητές του.
- Σε ηλικία 16 ετών, μαθητής στο σχολείο, έγραψε τον *Χάση*, το αριστούργημά του (α' μορφή 1790, β' διορθωμένη και επηυξημένη 1795).
- **Πρόσφατη έκδοση: Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης (Το τζάκωμα και το φτιάσιμον)*. Κριτική έκδοση Ζήσιμος Χ. Συνοδινός, Ωκεανίδα, Αθήνα 1997.**

Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης* (2 από 5)

- *Ο Χάσης* αποτελεί ορόσημο της επτανησιακής παραγωγής – καθορίζει το πέρασμα από τις συμβατικές μορφές στην κοινωνική σάτιρα (σ. 245).
- Αυτή η μεταλλαγή που παρατηρείται ήδη στις κρητικές κωμωδίες, στον *Κατσούρμπο* και περισσότερο στον *Φορτουνάτο* (ante 1662), αποτελεί και την ιδιοτυπία επτανησίων δημιουργών, όπως ο Σαβόγιας Ρούσμελης (π.χ. *Κωμωδία των ψευτογιατρών*, 1745).
- Κωμωδιογραφία με **ηθογραφικό** και **αυτοκριτικό χαρακτήρα**.

Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης* (3 από 5)

- Στον *Χάση*, αναπαράγεται ο παραδοσιακός καμβάς της *commedia dell' arte*, με τους τυποποιημένους χαρακτήρες.
- Εκ παραλλήλου, σατιρίζονται υπαρκτά πρόσωπα του νησιού.
- Ο Γουζέλης έγραψε το πρωτόλειό του «διά ξεφάντωσιν των φίλων».
- Θέμα του έργου: οι λογομαχίες, η περιγραφή της οικογενειακής ζωής και οι περιπέτειες του **Θοδωρή Καταπόδη (1734-1807)**, ενός καυχησιάρη ψευτοπαλληκαρά τσαγκάρη, που είχε το εργαστήρι του απέναντι από το σπίτι του συγγραφέα.

Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης* (4 από 5)

«Εἰς ταύτην των κωμωδῶν θέλω να υμνήσω τας ἀρετάς ενός φρονίμου καὶ γενναίου, τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοδώρου Καταπόδη [...] Τα ἕτερα πρόσωπα εἶναι διὰ να ζωγραφίσω τὸ σκάνδαλον, τὴν κολακείαν καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἀνθρώπου.

[...]

Ἦτο χρεῖα να παραδώσω τὰ πράγματα με νόθον καὶ βάρβαρον γλώσσαν διὰ να πλησιάσω περισσότερα εἰς τὴν μίμησιν. Ὁ σκοπὸς τοῦ πονήματος εἶναι εἰλικρινέστατος. Ὁ σκοπὸς δεν εἶναι δι' ἄλλο πᾶρεξ διὰ ξεφάντωσιν των φίλων. Ὑποφέρετε λοιπὸν τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, καὶ μείνατε ἐν εἰρήνῃ.

Περίεργε ἀν ἐπιθυμῆς τὸν ποιητὴν καὶ θέλης

Δημήτρης εἶναι ᾿ς τὸ νόμα καὶ ᾿ς τὴ γενῆ Ἁ Γουζέλης.

1795, Γεναρίου πρώτη ἐ.π. ἐν Ζακύνθῳ.

[στο τέλος, μιμείται εμφανῶς τὸν **Βιτσέντζο Κορνάρο** στὸν *Ερωτόκριτο*]

Δημήτριος Γουζέλης, *Ο Χάσης* (5 από 5)

- Ακολουθεί τις μετρικές συνήθειες της κρητικής κωμωδίας, έχει συντεθεί σε ζευγαρωτούς πολιτικούς στίχους, στους οποίους παρεμβάλλονται και άλλα μέτρα, για εναλλαγή, μέτρα που θα συναντήσουμε αργότερα στον Σολωμό.
- Χυμώδης γλώσσα, συχνά αθυρόστομη, με άφθονους ιδιωματισμούς, παρατηρικότητα και ευστροφία.
- Α' έκδοση μόλις το **1860**, διακινήθηκε όμως σε χειρόγραφη μορφή, παίχτηκε κιόλας πολύ και πέρασε γρήγορα από τη σφαίρα της λόγιας λογοτεχνίας στη σφαίρα της λαϊκής.
- Λαϊκότερο, έντεχνα ιδιωματική γλώσσα του κειμένου, ζωντάνια των δραματικών ηρώων.

Δημήτριος Γουζέλης, ο επαναστάτης (1 από 2)

- Πήρε ενεργά μέρος στις πολιτικές διαμάχες του τέλους του 18^{ου} αιώνα στα Ιόνια νησιά.
- Συντάχθηκε με τους «Δημοκρατικούς Γάλλους» (έλευση στα 1797) και συνέβαλε πρωτοστατώντας στην κατάλυση του «Παλαιού Καθεστώτος» (βενετοκρατία).
- Όταν έφυγαν οι Γάλλοι, συνελήφθη από τους πολιτικούς του αντιπάλους, φυλακίστηκε (οδηγήθηκε από τους Τούρκους σε φυλακές στην Κ/πολη).
- Αναγκάστηκε να εκπατριστεί (κατέφυγε στην Τεργέστη).
- Στο Μιλάνο κατατάσσεται εθελοντής στον στρατό του Ναπολέοντα. Το **1801** μεταβαίνει στο Παρίσι και ενθουσιάζεται από τον πολιτισμό και το φιλελεύθερο πνεύμα που επικρατεί.

Δημήτριος Γουζέλης, ο επαναστάτης

(2 από 2)

- Με την πτώση του Ναπολέοντα αρχίζουν πάλι οι ταλαιπωρίες του.
- Καταφεύγει στην Ιταλία, στην Τεργέστη, όπου διδάσκει τα ορφανά παιδιά της οικογένειας Καρτσιώτη.
- Εκδίδει βιβλία με παιδαγωγικό διαφωτιστικό περιεχόμενο, σε λόγια γλώσσα (π.χ. *Η κρίσις του Πάριδος*, 1817).
- Το **1819** μυείται στη Φιλική Εταιρεία. Επιστρέφει κρυφά στη Ζάκυνθο, μεταφέροντας πολεμοφόδια με προορισμό την επαναστατημένη Πελοπόννησο.
- Έλαβε μέρος σε πολλές μάχες του Αγώνα (μάχη της Τριπολιτσάς, πολιορκία Μεθώνης, Κορώνης).
- Ο Αγώνας του εμπνέει πατριωτικές συνθέσεις.
- Έλαβε πολλά διοικητικά αξιώματα στην απελευθερωμένη Ελλάδα και κατέβαλε προσπάθειες για να θεμελιωθεί η εκπαίδευση.
- Η δράση του αναγνωρίστηκε από το Δημόσιο και παρασημοφορήθηκε.
- Τελεύτησε το βίο του στον Πύργο της Ηλείας, το 1843.

Δημήτριος Γουζέλης, ο λόγιος (1 από 4)

- Το **1800** εκδίδει στη Βενετία την τολμηρή έμμετρη σάτιρα *Το τζάκωμα του Άι Ρόκου και του Άι Θωμά...*, μετάφραση από τα γαλλικά, σε δημοτική γλώσσα (σσ. 250-252).
- Το **1807**, μεταφράζει και εκδίδει στη Βενετία του έργο του Torquato Tasso, *Ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ (Jerusalemme Liberata)*, σε λόγια γλώσσα
- Κατά τη διάρκεια του Απελευθερωτικού Αγώνα γράφει συνθέσεις πατριωτικές (σ. 249).
- **1817**: *Η Κρίσις του Πάριδος* («βιβλίων νουθετικών και ωφέλιμον»), σε συνάρτηση με τα αιτήματα του νεοελληνικού Διαφωτισμού:

Δημήτριος Γουζέλης, ο λόγιος (2 από 4)

- «Βουλόμενος ο ποιητής να καταστήση το βιβλίον τούτο νουθετικόν και ωφέλιμον, δεν ημέλησεν από του να περικλείση όλην σχεδόν την Μυθολογίαν των προπατόρων, να ομιλήση εκτεταμένως περί φυσικής ιστορίας, περί ηθικής, περί νόμων, περί ανατροφής των παιδεων, περί εμπορίου, περί τακτικής και περί αμέτρων άλλων πραγμάτων ωφελίμων και ευφροσύνων»

(Φιλολογικός Τηλέγραφος, 1817, σ. 4)..

- Διάχυτος είναι στο πόνημα ο διαφωτιστικός κλασικισμός, περιέχει ωστόσο και νύξεις σε προρομαντικούς ποιητές Milton, Ossian)
- Το **1834**, σε ηλικία **60 ετών** γράφει και εκδίδει στην Αίγινα ένα εικονοκλαστικό και ελευθεριάζον έργο: *Η Αρχοντιά και φτώχεια, κωμωδία είς πράξεις δύο*, του οποίου απαγορεύτηκε η κυκλοφορία λόγω των «βωμολογιών» και «αισχρολογιών» που περιείχε. Η έκδοση **λανθάνει** [=δεν έχει δηλαδή ενγτοπιστεί].

Δημήτριος Γουζέλης, ο λόγιος (3 από 4)

- Σύμφωνα με τον Ν. Κατραμή (*Φιλολογικά Ανάλεκτα Ζακύνθου*, 1880), ο Δ. Γουζέλης «ην ευπαίδευτος, πνευματώδης, φιλόπατρις και εις άκρον δημοκράτης, αλλά σπάταλος, βωμολόχος και υβριστής» (σ. 250).
- **1835:** *Η μεγαλοφιλία του Δάμωνος και του Φιντίου ή ο Διονύσιος, τύραννος των Συρακουσών* (με αντιτυραννικό θέμα). Ειρωνική αφιέρωση στον κόμη Armansperg, μέλος τότε της Αντιβασιλείας.
- *Πιστή φιλία και καλή άνδρας αθανατίζει,
το δε φρονείν τυραννικώς κάκιστα απανθρωπίζει.*

(motto στη σελίδα τίτλου)

Δημήτριος Γουζέλης, ο λόγιος (4 από 4)

- Όπως δηλώνει ο Γουζέλης στον Πρόλογο, συνέθεσε το έργο έμμετρα στην αρχή του Αγώνα της Ανεξαρτησίας με στόχο να προκαλέσει «μίσος άσπονδον προς την Τυραννίαν, και αγάπην γενναίαν προς την πατρίδα».
- Κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Καποδίστρια, μετέτρεψε το έργο σε πεζό, η εκδοχή αυτή δεν τυπώθηκε όμως ποτέ.

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Άννα Ταμπάκη 2015. Άννα Ταμπάκη. «Το ελληνικό θέατρο των νεότερων χρόνων Β'. Ενότητα 4: Το νεοελληνικό θέατρο στον 19ο αιώνα. Δημήτριος Γουζέλης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/THEATRE103/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

